

Strategie voor bestuivende en nuttige insecten

In het Brussels
Hoofdstedelijk Gewest
2023 - 2030

leefmilieu
brussel

.brussels

Omslag:

Enkele insecten waargenomen in een nestplaats, tussen de kasseien van de ingang van het metrostation Boileau (Etterbeek).

*Van boven naar beneden: Pluimvoetbij *Dasypoda hirtipes* (solitaire bij), Gewone knoopwesp *Cerceris arenaria* (solitaire wesp op jacht naar snuitkevers), Glade spieswesp *Oxybelus bipunctatus* (solitaire wesp op jacht naar vliegen), Hedychrum nobile (cleptoparasitaire wesp van solitaire bijennesten), Groefbijendoder *Cerceris rybyensis* (solitaire wesp op jacht naar solitaire bijen), *Sphecodes* sp. (cleptorasitaire bij van solitaire bijen), Bijenwolf *Philantus triangulum* (wesp op jacht naar honingbijen). De insecten zijn niet op schaal weergegeven.*

© Stéphane de Greef, 2020, WildBnB - op initiatief van Leefmilieu Brussel.

INHOUDSTAFEL

CONTEXT	4
TOEPASSINGSGEBIED	5
VISIE	5
OBJECTIEVEN	5
DOELSTELLINGEN	6
UITGANGSPUNTEN	6
VOORWERP EN CONCEPTUEEL KADER	7
AFSTEMMING OP GEWESTELIJKE PLANNEN EN PROGRAMMA'S	9
BESTUUR	9
STRATEGISCHE ORIËTERINGEN	10
Pijler 1 - Weten en Begrijpen	10
Pijler 2 - Beschermen en handelen.....	14
Pijler 3 - Communiceren en opleiden.....	20

CONTEXT

In overeenstemming met het **Europees initiatief inzake bestuivers** en de **verklaring van de Coalitie van bereidwilligen inzake bestuivers** die België in 2016 heeft ondertekend, worden in deze strategie op het niveau van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de ambities van de **Belgische nationale strategie inzake bestuivers 2021-2030**, zoals die in november 2021 door de Interministeriële Conferentie Leefmilieu uitgebreid met landbouw is aangenomen, uiteengezeten gespecificeerd .

Derhalve worden de visie, de doelstellingen, de aandachtspuntpunten en de transversale beginselen overgenomen, met dien verstande dat zij worden aangepast om rekening te houden met specifieke gewestelijke kenmerken.

Zij is ook gebaseerd op het **Gewestelijk Natuurplan** dat de Regering in juli 2016 heeft goedgekeurd en dat voorziet in de goedkeuring van een strategisch kader dat specifiek gewijd is aan bestuivers, waarbij in het bijzonder rekening wordt gehouden met de cohabitatie tussen de wilde en de tamme populaties¹.

Zij komt ook tegemoet aan het verzoek van de Brusselse Hoge Raad voor Natuurbehoud in haar initiatiefadvies van 3 maart 2017.

Zij breidt haar werkingssfeer gedeeltelijk uit tot nuttige insecten die betrokken zijn bij biologische bestrijding, op een wijze die strookt met de doelstellingen van het gewestelijk programma voor de vermindering van het gebruik van pesticiden 2018-2022².

Zij sluit met name aan bij de ambities van de **Europese biodiversiteitsstrategie voor 2030** om "de natuur terug te brengen in ons leven", waarin erop wordt aangedrongen de achteruitgang van bestuivers in zowel natuur- als landbouwgebieden tegen het einde van die periode een halt toe te roepen, voortbouwend op de effecten van de Europese strategie "Van boer tot bord".

Belangrijkste te raadplegen referenties:

- [Nationale strategie inzake bestuivers \(2021-2030\)](#)
- [Europese biodiversiteitsstrategie voor 2030 \(COM/2020/380\)](#)
- [Europese strategie "Van boer tot bord" \(COM/2020/381\)](#)
- [Gewestelijk Programma voor pesticidenreductie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest \(2018-2022\)](#)
- [Europees initiatief inzake bestuivers \(2018\)](#)
- [Initiatiefadvies van de Brusselse Hoge Raad voor Natuurbehoud \(in het Frans\) \(2017, FR\)](#)
- [Verklaring van de Coalitie van bereidwilligen inzake bestuivers \(2016\)](#)
- [Gewestelijk Natuurplan van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest \(2016\).](#)

¹ In het bijzonder maatregel 16, voorschrift 1.

² In het bijzonder de acties 2.7.11 en 2.9.19.

TOEPASSINGSGEBIED

Deze strategie biedt een routekaart en een indicatief kader van maatregelen die van belang worden geacht in verband met de ambities van diverse nationale en internationale beleidsdocumenten om de hierna uiteengezette doelstellingen te verwezenlijken.

Op initiatief van de regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, en goedgekeurd door de belangrijkste natuur-, wetenschappelijke en imkerverenigingen die in het gewest actief zijn, vloeit zij niet voort uit enige wettelijke of bestuursrechtelijke verplichting.

Het vormt geen bindend kader, noch een actieplan in de zin van de Natuurverordening. Het kan echter leiden tot het aannemen van actieplannen voor soorten van gewestelijk belang die tijdens de uitvoering ervan zijn geïdentificeerd.

VISIE

Wij streven naar een toekomst waarin alle bestuivende en nuttige insecten gedijen en essentiële diensten verlenen ten bate van de biodiversiteit, landschappen, het milieu, de voedselproductie³, de menselijke gezondheid en de levenskwaliteit van ons allemaal, en dit met name als overkoepelende en technische soort.

OBJECTIEVEN

- ➔ Het vergroten van de omvang, kwaliteit, diversiteit en verbondenheid van beschikbare habitats (foerageergebieden en nestplaatsen) en voedselbronnen om gezonde gemeenschappen van bestuivende en nuttige insecten te ondersteunen.
- ➔ De oorzaken van de achteruitgang van bestuivende en nuttige insectensoorten tegen te gaan en hun uitsterven te voorkomen.
- ➔ Het vergroten van de weerstand van alle bestuivende en nuttige insecten tegenover klimaatverandering en extreme weersomstandigheden.
- ➔ Het bewustmaken van de verschillende (publieke en private) actoren en het opleiden van de essentiële sectoren voor het oplossen van het probleem.
- ➔ Het verbeteren van de samenwerking tussen alle stakeholders, in het bijzonder tussen de verschillende betrokkenen overheden.
- ➔ Het verbeteren van de onderzoeksbasis om doeltreffende beleidsmaatregelen en acties te onderbouwen en het effect ervan te monitoren.
- ➔ Het behoud of herstel van natuurlijke evenwichten en de regulering van de praktijken van introductie in het wild.

---

³ De bijdrage van bestuivers aan de Europese landbouw wordt geschat op 15 miljard, aldus de Europese Rekenkamer op basis van het STEP-project.

DOELSTELLINGEN

→ Tegen 2025 :

- Het realiseren van een uitgebreide monitoring van veranderingen in de verspreiding en aantallen van alle bestuiverssoorten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

→ Tegen 2030 :

- Het aantal wilde bestuiverssoorten met een negatieve trend in populatiegrootte en verspreiding met 50% verminderen en het aantal soorten met een positieve trend met 50% verhogen in vergelijking met 2019,
- [Bijdragen⁴ om] De jaarlijkse wintersterfte van honingbijenkolonies onder de 15% houden.

UITGANGSPUNTEN

Werken aan een meer diverse en effectieve bestuivers- en hulpfauna komt de biodiversiteit in haar geheel ten goede en draagt bij tot de voedselproductie, de veerkracht van ecosystemen en het welzijn van de mens. De inspanningen dienen dus zowel gericht te zijn op de verbetering van bestuivende en nuttige insecten als op de ecosysteemdiensten die zij leveren. De bescherming van bestuivende en nuttige insecten komt iedereen ten goede: burgers, consumenten, producenten.

De verwezenlijking van deze doelstellingen moet dus een gemeenschappelijk objectief zijn en vereist de betrokkenheid van alle sectoren en groepen in onze samenleving. Het succesvol uitvoeren van de voorgestelde strategie zal afhangen van een nauwe dialoog en samenwerking van alle betrokkenen. Een nauwe samenwerking van experts en actoren betrokken bij wilde en gedomesticeerde bestuivers en nuttige insecten is eveneens noodzakelijk om de vele gemeenschappelijke uitdagingen het hoofd te bieden en vooroordelen af te breken.

De ontwikkeling en verspreiding van kennis is van cruciaal belang voor het definiëren van relevante en doeltreffende acties, het toezicht op de resultaten ervan en het mobiliseren van actoren. Om dat mogelijk te maken moet het onderzoek naar bestuivende en nuttige insecten en naar de oorzaken van hun achteruitgang, net als monitoringinstrumenten, kunnen rekenen op duurzame en voorspelbare financiering. Er is behoefte aan instrumenten (ook voor communicatiedoeleinden) die geschikt zijn voor het beoogde gebruik ('fit-for-purpose') en aangepast zijn aan de realiteit van de sterk uiteenlopende groepen van betrokken actoren.

---

⁴ Bevoegdheid deels federaal en deels gewestelijk, maar gedelegeerd aan Wallonië via een samenwerkingsakkoord (nationaal bijenteeltprogramma - Waals "Programme Miel").

VOORWERP EN CONCEPTUEEL KADER

De hier ontwikkelde strategie is erop gericht de voorwaarden te bevorderen die nodig zijn voor het behoud en de ontwikkeling van **populaties van⁵ bestuivende⁶ en nuttige insecten⁷**, soorten die nuttig of zelfs essentieel zijn voor de instandhouding van ecosystemen en bijgevolg voor menselijke activiteiten, met name op het gebied van de plantaardige productie (land- en tuinbouw, enz.).

Wanneer hun populaties van nature aanwezig en in evenwicht zijn in het milieu, leveren deze soorten essentiële ecosystemediensten, zoals bestuiving van planten en/of biologische bestrijding van 'schadelijke' organismen.

In de realiteit van het leven zijn classificaties uiteraard niet waterdicht, en sommige organismen kunnen bestuivers zijn, nuttige insecten en/of als plaaginsecten worden beschouwd, afhankelijk van de context, de populatiedichtheid of het ontwikkelingsstadium van elke soort.

Maar, en dit is de veronderstelling die het samenbrengen van deze insecten in dezelfde aanpak rechtvaardigt, veel nuttige insecten zullen profiteren van de ecologische beheermaatregelen die worden uitgevoerd voor bestuivers, waarvan men zich meer bewust is dat ze achteruitgaan⁸.

Deze twee functionele groepen zijn ook onderhevig aan "vermenselijking", en dit door vergelijkbare veredeling, selectie en exogene inbreng in het milieu. Deze organismen, die verder in dit document **beheerde bestuivende en nuttige insecten** genoemd⁹, vereisen een alomvattend kader om de instandhouding van wilde (onbeheerde) inheemse populaties te garanderen.

De ongereguleerde introductie van beheerde soorten in de natuur - inheems of uitheems - kan risico's inhouden voor wilde populaties, met name door ongerichte predatie, concurrentie (om voedsel of habitat), overdracht van ziekteverwekkers (virussen, bacteriën, parasieten) door vee, bredere veranderingen in interactienetwerken en zelfs, in het geval van uitheemse soorten, bio-invasie (invasieve uitheemse soorten).

---

⁵ De strategie heeft ook betrekking op alle ongewervelde macro-organismen die geen insecten zijn in taxonomische zin (mijten, nematoden, enz.); omwille van de vereenvoudiging wordt echter de term "insecten" gebruikt. Micro-organismen zijn hierbij niet betrokken.

⁶ Het begrip omvat alle insecten die nauw betrokken zijn bij de geslachtelijke voortplanting van 75% van de bloemplanten, essentiële vectoren voor de overdracht van stuifmeel (mannelijke geslachtscellen) tussen planten, waardoor de bevruchting en de vruchtzetting van deze laatste mogelijk worden, en dus de stabiliteit van de ecosystemen.

⁷ Het begrip nuttige insecten omvat, in zijn huidige definitie van nuttig organisme, zowel bestuivers als biologische bestrijders en ontbinders. In zijn meer restrictieve betekenis, en in de rest van dit document, verwijst het alleen naar roof- en parasitoïde insecten als vijanden van plaagorganismen.

⁸ Zie op internationaal niveau met name het evaluatierapport over bestuivers, bestuiving en voedselproductie (2017) van het Intergouvernementeel Platform voor Biodiversiteit en Ecosystemediensten (IPBES). Online : <https://ipbes.net/assessment-reports/pollinators>

⁹ Beheerde nuttige insecten worden doorgaans biologische bestrijdingsmiddelen of biocontroleagentia genoemd.

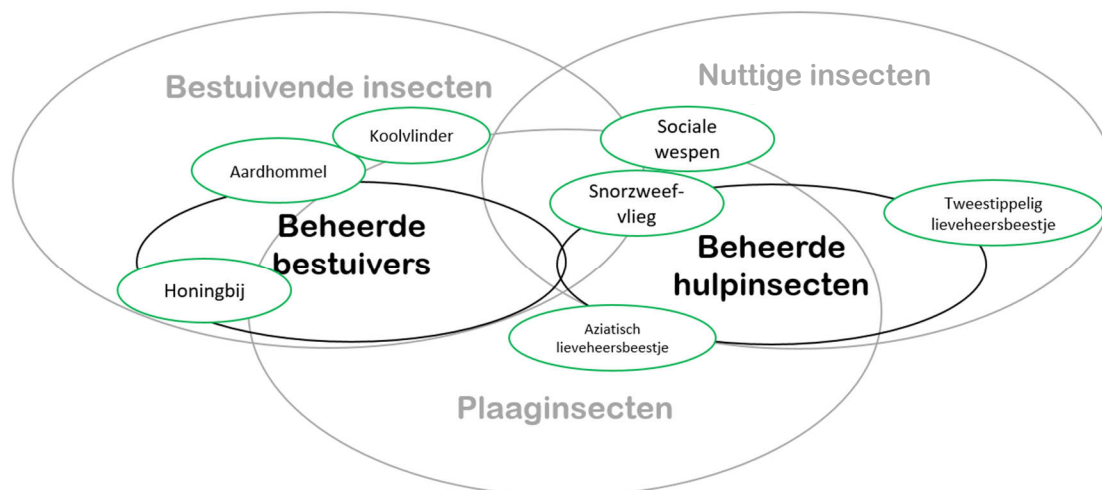

Fig. 1. Illusterend diagram van de verspreiding van sommige (groepen) insecten naargelang zij bestuivers, nuttige insecten of "plaaginsecten" zijn. De koolvlinders (Pierididae) zijn vlinders (volwassen bestuivers) waarvan de ontbladerende rupsen een plaag zijn voor koolsoorten (kool, rapen). Sociale wespen (*Vespula* spp.) zijn belangrijke bestrijders van plaaginsecten, bescheiden bestuivers, maar kunnen ook een gevaar vormen voor mensen die allergieën kunnen krijgen. De snorzweefvlieg (*Episyphus balteatus*) is een bestuiver (in het volwassen stadium) waarvan de larve, die een belangrijke consument van bladluizen is, in de handel wordt gebracht voor biologische bestrijding. Het tweestippelige lieveheersbeestje (*Adalia bipunctata*) is een inheemse soort die zowel in het larvale als in het volwassen stadium op bladluizen jaagt, en die in de handel wordt gebracht voor biologische bestrijding. Het Aziatische lieveheersbeestje (*Harmonia axyridis*), dat aanvankelijk werd geïntroduceerd voor biologische bestrijding, is een invasieve uitheemse soort geworden. De aardhommel (*Bombus terrestris*) is een wilde inheemse bestuiver, die ook wordt gecommmercialiseerd voor de groenteteelt (bv. tomatenkassen); deze exogene input (inclusief inheemse, niet-inheemse of gehybridiseerde stammen) kan problemen op genetisch niveau opleveren. De honingbij (*Apis mellifera*) is een wijdverbreide beheerde bestuiver, die waarschijnlijk meer in het wild aanwezig is (buiten de verwilderde-kolonies) en waarvan de buitensporige plaatselijke dichtheid een negatieve invloed kan hebben op wilde bestuivers.

Hoewel de strategie betrekking heeft op het aanbod van beheerde bestuivers, en bijgevolg op de bijenteelt als teelt van de *Apis mellifera* (bekend als de honingbij), vormt zij als zodanig geen document dat erop gericht is de bijenteeltsector (bevoegdheid die aan Wallonië is gedelegeerd) te structureren of te ondersteunen, noch de gezondheid van de honingbij (federale bevoegdheid). De honingbij maakt echter deel uit van een instandhoudingsprobleem voor bestuivers in het algemeen en rechtvaardigt bijgevolg de behandeling hier van voorstellen betreffende de plaats van de bijenteelt in de Brusselse context en de noodzaak van toezicht daarop.

Daartoe wordt hier een onderscheid gemaakt tussen de verschillende vormen die in het gebied voorkomen: **gezinsbijenteelt of recreatieve bijenteelt** (tot 4 producerende bijenkasten), bestemd voor eigen gebruik en verdeling in de kennissenkring; **economische bijenteelt** (klein vanaf 5 producerende bijenkasten, groot vanaf 15 producerende bijenkasten), die een afzet mogelijk maakt die extra inkomsten genereert.

Ongeacht het aantal bijenkasten kan de bijenteelt ook worden beoefend door verenigingen zonder winst oogmerk, hoofdzakelijk voor educatieve doeleinden, of door ondernemingen die **diensten op het gebied van de bijenteelt** aanbieden waarmee inkomsten kunnen worden gegenereerd die niet uitsluitend gericht zijn op bijenkastproducten, via diensten die bestemd zijn voor andere ondernemingen (communicatie, marketing, enz.) of voor het grote publiek (sponsoring van bijenkasten, korte opleidingscursussen, enz.).

De professionele bijenteelt (meer dan 50 bijenkolonies), die wordt beschouwd als een landbouwactiviteit die voldoende inkomsten genereert om als hoofdberoepsactiviteit te worden beschouwd, is niet aanwezig in het Brusselse Gewest.

AFSTEMMING OP GEWESTELIJKE PLANNEN EN PROGRAMMA'S

Hoewel deze strategie slechts indicatief is, moet zij de besluitvormers en projectleiders informeren en begeleiden bij de uitvoering van andere gewestelijke plannings- en programmeringsdocumenten, met name met betrekking tot strategie 5, "Versterking van het natuurlijke landschap" van pijler 2 van het **Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling** (2018).

De hier voorgestelde strategische doelstellingen en richtlijnen zullen dus op adequate wijze moeten worden gekoppeld aan de uitvoering en herziening van het **Gewestelijk Natuurplan** (met inbegrip van de uitvoering van een operationeel plan voor het Brussels Ecologisch Netwerk) en het **Gewestelijk Programma voor pesticidenreductie**, twee van de documenten die het meest rechtstreeks verband houden met de behandelde thema's, alsmede van het **Waterbeheersplan**, met name voor natte omgevingen en aanverwante soorten.

Het moet ook nauw aansluiten bij de **Good Food strategie**, met name bij pijler 1 daarvan, omdat daarin wordt gepleit voor de ontwikkeling van een agro-ecologische landbouw, die niet los kan worden gezien van een echte ambitie om de natuurlijke functies van bestuiving en plaagregulering te beschermen, een aanpak die van essentieel belang is voor de voedselbestendigheid van de stad.

Voorts dient erop gewezen te worden dat de voorgestelde maatregelen ten goede zullen komen aan insecten en ongewervelden in het algemeen, met inbegrip van ontbindende organismen, die van fundamenteel belang zijn voor het recyclen van organisch materiaal en de instandhouding van levende, vruchtbare bodems: in die zin strookt de onderhavige strategie met de doelstellingen van de **Good Soil strategie** die door Leefmilieu Brussel wordt gepromoot.

BESTUUR

Leefmilieu Brussel is verantwoordelijk voor het aansturen van de strategie. De uitvoering ervan wordt begeleid door een participatief comité waarin vertegenwoordigers van de sectoren milieu, natuur, bijenteelt en wetenschappelijk onderzoek op evenwichtige wijze vertegenwoordigd zijn.

Indicatieve lijst (verandering mogelijk): Natagora, Natuurpunt, Apis Bruoc Sella, Urban Ecology (Centre d'écologie urbaine), Bruxelles m'abeilles (Koninklijke Bijenteeltvereniging van Brussel en omstreken), CARI (*Centre apicole de recherche et d'information*), Universiteiten (ULB, Gembloux/ULg..), Koninklijke Belgische Vereniging voor Entomologie...

Het participatief comité komt ten minste eenmaal per jaar samen om de interventieprioriteiten vast te stellen (rekening houdend met de beschikbare middelen binnen de regio en de belanghebbenden, alsook met de mogelijkheden die zich in de loop van de periode kunnen voordoen: actuele gebeurtenissen, externe financiering, partnerschappen, nieuwe actoren, enz.) en om de voortgang van de strategie te evalueren, met inbegrip van een update over de werkzaamheden en de ondernemingsprojecten van de verschillende partners. Het participatief comité kan ermee instemmen werkvergaderingen te organiseren die gewijd zijn aan de uitvoering van een of meer van de acties van de strategie. Het comité wordt verzocht advies uit te brengen over de te leveren prestaties voordat zij ter validering en follow-up aan de bevoegde instanties worden voorgelegd.

Uiterlijk in december 2026 stelt Leefmilieu Brussel een door het participatief comité goedgekeurd tussentijds uitvoeringsverslag op en publiceert dit. In voorkomend geval kunnen in het verslag heroriëntaties en aanvullende maatregelen worden aangegeven die het comité nodig acht om de oorspronkelijke doelstellingen te verwezenlijken, of nieuwe doelstellingen die belangrijk blijken te zijn en verband houden met de ontwikkeling van de wetenschappelijke kennis en het Europese regelgevingskader.

Voorstellen voor nieuwe acties worden voor advies voorgelegd aan de Hogere Raad voor Natuurbehoud, alvorens zij aan de regering worden voorgelegd.

STRATEGISCHE ORIËTERINGEN

Pijler 1 - Weten en Begrijpen

Geen enkele strategie kan een probleem verhelpen waarvan de oorsprong of de werkelijke toestand onbekend is. Daarom is het van fundamenteel belang en een prioriteit om de kennis te vergroten op tal van gebieden die verband houden met de instandhouding van bestuivende en nuttige insecten, zowel over de toestand van de populaties als over de oorzaken van hun eventuele achteruitgang of over de reële doeltreffendheid van de genomen instandhoudings- of herstelmaatregelen, met name om verslag te kunnen uitbrengen over het al dan niet bereiken van de gestelde doelen en de aangegane verbintenissen. Afgezien van de bevindingen is het noodzakelijk de onderliggende dynamiek te begrijpen om deze zo adequaat mogelijk te verhelpen.

Naast algemene theoretische kennis is ook een grondige kennis van de plaatselijke context vereist. Dit houdt in dat er zo objectief en nauwkeurig mogelijke evaluaties moeten worden gemaakt die een optimale planning van de uit te voeren instandhoudingsmaatregelen mogelijk moeten maken.

De uitgevoerde studies zullen worden gepubliceerd, en de resultaten zullen worden gebundeld in de verslagen over de toestand van het milieu en de toestand van de natuur.

Focus 1 - Verbetering van de kennis over de toestand van de populaties bestuivende en andere nuttige insecten

1,1	Verbetering en formalisering van de kennis over de toestand van populaties van bestuivende en andere nuttige insecten <i>via</i> thematische atlassen, voor de hieronder vastgestelde groepen van soorten, in volgorde van prioriteit en relevantie. Stem de inventarisatiemethodiek af op de aanbevelingen van het Europees monitoringschema voor wilde bestuivers (<i>European Pollinator Monitoring Scheme - EU PoMS</i>), waar van toepassing, en combineer systematische wetenschappelijke inventarisaties en participatiewetenschap zoveel mogelijk, aangezien laatstgenoemde de geldigheid van waarnemingen alleen niet kunnen garanderen.
a	• Atlas van dagvlinders (laatste versie 2009), zo mogelijk uitgebreid tot nachtvlinders.
b	• Atlas van zweefvliegen en bloemetende Diptera.
c	• Atlas van kevers, zowel saproxytische kevers als roof- en fytofaagkevers.
d	• Atlas van sociale en solitaire wespen, zowel wat hun rol als bestuivers als wat hun rol als helper betreft.
e	• Andere nuttige insecten

1.2	Ervoor zorgen dat de verschillende Atlassen om de 10 jaar worden bijgewerkt (incl. De Wilde bijenatlas), overeenkomstig de bepalingen van het gewestelijke monitoringsschema (Besluit van 25 oktober 2018 betreffende een monitoringsschema voor de monitoring van de toestand van de natuur) en/of, in voorkomend geval, het Europese monitoringsschema voor bestuivers (EU PoMS). Een evaluatie van de populatietrends en, waar mogelijk, een identificatie van lokale factoren die bijdragen tot de achteruitgang van soorten.

Focus 2 - Monitoring van de dynamiek van insectenpopulaties

2.1	Ontwikkeling van periodieke monitoring van bepaalde prioritaire soorten, met name - maar niet uitsluitend - soorten die gemakkelijk te monitoren zijn via participatieve wetenschap (waaronder <i>Apis mellifera</i>), soorten die een uitdaging vormen voor de instandhouding of van belang zijn omdat zij representatief zijn voor natuurlijke habitats of bijzondere interactienetwerken (gespecialiseerde soorten, parasitoïden/cleptoparasieten, enz.) De methodiek en de beginselen van het gewestelijke monitoringssysteem op elkaar afstemmen en zo nodig aanpassen, rekening houdend met de aanbevelingen van het Europees monitoringssysteem voor bestuivers en de gecoördineerde uitvoering ervan op nationaal niveau, waar nodig, zodat de op Europees niveau verzamelde gegevens kunnen worden vergeleken. De ontwikkeling van monitoringmethoden volgen, met name via milieugebonden DNA (<i>metabarcoding</i>).
2.2	Voorstellen doen voor monitoringlijsten (met name voor soorten die gemakkelijk te herkennen en te monitoren zijn via participatieve wetenschap), met name voor groepen soorten waarvan de identificatie ingewikkelder is (bijen, zweefvliegen, enz.), en aangeven in welke situaties deze lijsten kunnen worden gebruikt.
2.3	De stand van de populaties van de Aziatische hoornaar (<i>Vespa velutina</i>) en andere invasieve uitheemse soorten (IAS – invasive alien species) die schadelijk zijn voor bestuivers (en/of het resultaat zijn van biologische bestrijding) monitoren via het platform "Waarnemingen.be" of door middel van elk type relevant rapportagemiddel dat op nationaal niveau is vastgesteld, indien nodig, met name in het kader van de samenwerkingsovereenkomst van 30 januari 2019.

Focus 3 - Verbetering van de kennis over de toestand en de evolutie van honingbijenpopulaties

3.1	Een systeem van jaarlijkse aangifte van honingbijenkolonies voorstellen om informatie te verstrekken over de ecologische en gezondheidsaspecten van de bijenteelt in Brussel. De aangifte moet informatie bevatten over het aantal producerende kolonies, de locatie ervan, het soort bijenstal (dak, particuliere tuin, collectieve moestuin, park, enz.), de winter- en zomersterfte, en een evaluatie van de oogst in vergelijking met voorgaande jaren. De inhoud en de praktische regelingen zullen door het participatief comité worden voorgesteld. Elke mogelijkheid tot administratieve vereenvoudiging zal worden onderzocht.

	Om de steun van de imkers te krijgen, moet de verklaring gratis en gemakkelijk online in te vullen zijn, of op verzoek in papieren vorm beschikbaar zijn.
3.2	Opzetten en bijhouden van een bijenteeltregister dat op het internet kan worden geraadpleegd en gebaseerd is op gegevens die worden verzameld via jaarlijkse aangiftes en, in voorkomend geval, aangiftes in verband met milieuvergunningen.

Focus 4 - Beoordeling van de kwaliteit en kwantiteit van voedselbronnen die beschikbaar zijn voor bestuivers

4.1	Identificeer een of meer objectieve indicatoren die een eenvoudige evaluatie mogelijk maken van de voedselbronnen die in het gebied beschikbaar zijn voor bloemteeltgewassen. Om efficiënt te zijn moet de gekozen indicator regelmatig op gewestelijke schaal worden bijgewerkt (gewestelijke en intermediaire schaal, per gemeente of wijk). Daartoe zal moeten worden nagegaan of gebruik kan worden gemaakt van indicatoren die reeds bruikbaar zijn (b.v. de potentiële biodiversiteitscoëfficiënt per gebied of Versterkte biotoop-oppervlaktefactor (BAF+), het vegetatiepercentage, de biologische waarderingskaart, enz.
4.2	Regelmatige evaluatie van de theoretische voedselbronnen op basis van de in punt 4.1 omschreven indicator(en) om verslag uit te brengen over de ontwikkeling van de herbegroeiingsacties en deel te nemen aan de effectbeoordeling zoals bedoeld in punt 5.1.
4.3	Een terugkerende en dynamische monitoring van de honingproductie door een netwerk van gekoppelde weegschalen voor bijenkasten, geïnstalleerd onder productiekolonies in verschillende controlegebieden in het Brusselse Gewest. Coördineren van de informatie-uitwisseling met het Waalse netwerk.
4.4	Regelmatige controle van de kwaliteit van de voedselbronnen (diversiteit van de bronnen, verontreiniging door pesticiden, enz.) door het nemen van monsters en het verrichten van analyses in bijenkasten, bijenkorven of nestkasten van beheerde bestuivers van verschillende ecologieën (<i>Apis mellifera</i> , <i>Bombus terrestris</i> en/of <i>Osmia</i> spp.). Afhankelijk van de haalbaarheid kunnen de analyses ook betrekking hebben op de aanwezigheid van ziekteverwekkers binnen het bestuivingsnetwerk.
4.5	Actualisering van de floristische atlas van het Brussels Gewest (laatste versie 2006).

Focus 5 - Beoordeling van het effect van beheerde bestuivers en nuttige insecten

5.1	De milieu-impact evalueren van de bijdrage van beheerde bestuivers, en dit op basis van een overzicht van de internationale wetenschappelijke literatuur en gegevens van waarnemingen en studies die beschikbaar zijn in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en die zijn opgesteld in het kader van deze strategie. Er zal prioriteit worden gegeven aan het effect van <i>Apis mellifera</i>, maar dit zal niet daartoe beperkt blijven. Het participatief comité voor strategie betrekken bij het toezicht op de studies. Er kunnen aanbevelingen worden gedaan over toelaatbare dichtheden, mogelijke uitsluitingszones, gedifferentieerde behandeling van (onder)soorten, overdracht van ziekten, enz. en dit zowel op gewestelijke schaal als op de meer specifieke schaal van gebieden die onder natuurbehoud vallen. Deze beoordelingen moeten regelmatig worden geactualiseerd, zodat zij in de adviezen van het BHRNB kunnen worden verwerkt.
5.2	Onderzoeken of het mogelijk is om de inbreng van nuttige insecten te controleren en, zo nodig, de milieueffecten van de ingezette organismen te evalueren (zie 5.1).

Focus 6 - Evaluatie van de interacties en onderlinge afhankelijkheden tussen gewestelijke landbouw en bestuivende of nuttige insecten

6.1	Ter ondersteuning van de Good Food strategie, een gedetailleerde studie uitvoeren van de in het gebied aanwezige teeltypen en -methoden, inclusief het gebruik van beheerde bestuivende en nuttige insecten, alsook de aanwezigheid en het onderhoud van agro-ecologische infrastructuur, teneinde de interacties (positieve en negatieve) tussen landbouwpraktijken en entomofauna te bepalen.

Focus 7 - Rekening houden met de meest recente kennis

7.1	Informatietoezicht opzetten met betrekking tot die gebieden waarop deze strategie betrekking heeft om de uitvoering ervan te sturen in het licht van de meest recente wetenschappelijke kennis (met name over stressoren: klimaatverandering, verstedelijking en versnippering van het landschap, pesticiden, elektromagnetische golven, overdracht van ziekten, invasieve uitheemse soorten, enz.) en terugkoppeling (proefprojecten, Europese projecten, enz.) die relevant zijn voor de Brusselse context. De observatie zal worden gebruikt voor de in de punten 5.1 en 5.2 bedoelde beoordelingen, naar gelang van het geval.

Pijler 2 - Beschermen en handelen

Het doel is een doeltreffende bescherming van de op het grondgebied geïdentificeerde kwetsbare soorten tot stand te brengen en de theoretische aanbevelingen die erop gericht zijn deze soorten zo goed mogelijk te helpen, toe te passen, zonder de realiteit op het terrein uit het oog te verliezen. Veel algemene aanbevelingen voor planning en beheer kunnen namelijk schadelijk zijn wanneer zij worden toegepast zonder rekening te houden met de plaatselijke kenmerken en de aanwezige soorten (b.v. het inzaaien van "bloemenweiden" op hellingen en bermen die van belang zijn, het aanplanten van microbossen ten koste van open milieus, enz.)

Actie ondernemen is ook een gelegenheid om wetenschappelijke hypothesen te testen en te experimenteren met de daaruit voortvloeiende aanbevelingen. Zo kan de feedback van studies en monitoring (pijler 1) of proefacties helpen om bepaalde praktische details te parametriseren en de effecten van verschillende factoren te documenteren, om zo de theoretische kennis te voeden. Er dient aan herinnerd te worden dat de kennis in vele opzichten nog onvolledig is, zodat de huidige aanbevelingen inzake planning en beheer in de komende jaren waarschijnlijk zullen moeten evolueren of worden verfijnd.

De uitvoering van bepaalde maatregelen is ook een gelegenheid om burgers, bedrijven, overheden en de academische wereld samen te brengen rond gemeenschappelijke en zinvolle projecten waarin zij kunnen leren en delen.

Focus 8 - Rechtsbescherming bieden aan soorten van gewestelijk belang

8.1	Zeldzame, bedreigde of kwetsbare soorten die in het kader van de atlasprojecten zijn geïdentificeerd, beschermen. Geassocieerde soorten (bv. gastheren van cleptoparasieten) in deze lijsten opnemen en er identificatiemiddelen voor het publiek en relevante beroepssectoren aan toevoegen. Waar nodig, gezien de identificatiemoelijkheden, moet bescherming worden geboden aan hele geslachten (zo nodig met incidentele uitzonderingen). Het niveau van bescherming (gewestelijk of beperkt tot groene zones en dergelijke) aanpassen aan de instandhoudingsproblemen van de soort op nationaal en Europees niveau.
8.2	Bescherming van belangrijke hulpbronnen (bijv. planten die specifiek in verband staan met insecten van de rode lijst) en/of bijzondere habitats (bijv. wilde bijendorpen die in aanmerking komen voor de status van "stadsbiotoop" krachtens artikel 66 van de natuurverordening) die van belang zijn voor de instandhouding en ontwikkeling van beschermde bestuivende en nuttige insecten.
8.3	Indien relevant en gerechtvaardigd, rekening houdend met hun verspreiding en hun staat van instandhouding, en indien specifieke maatregelen kunnen worden geïdentificeerd om hun situatie op het gewestelijk grondgebied te verbeteren, actieplannen met betrekking tot "soorten" voorstellen in de zin van artikel 12 van de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud.

Focus 9 - Versterking van de kwaliteit en kwantiteit van de groene infrastructuur

9.1	Versterking van de groene infrastructuur door het stimuleren van de vergroening van gebouwen (groene daken, groene gevels met duurzame voorzieningen, enz.) en hun omgeving, en door bij te dragen aan de versterking van de ecologische kwaliteiten van de open ruimte (onderhoud van landschapselementen, instandhouding van de bodem, diversificatie van lagen en soorten, uitvoering van de operationele doelstellingen van het ecologisch netwerk, enz.)
9.2	Ontwikkelen en onderhouden van beslissingsondersteunende middelen voor de aanplanting van aangepaste plantensoorten, op basis van positieve plantenlijsten die in samenhang met atlasprojecten op verschillende schalen zijn opgesteld.
9.3	Herstel van de distels en soortgelijke planten (Asteraceae) in groene ruimten, gezien hun grote belang voor hommels en halictiden (in het bijzonder). De verplichtingen met betrekking tot opdeling opnieuw bekijken en voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de relevante artikelen van het Koninklijk Besluit van 1987 betreffende de bestrijding van voor planten en plantaardige producten schadelijke organismen, in te trekken.
9.4	Stimuleren van begrazing en beheer door maaien van onbewerkte bufferzones (vermindering van pesticiden), niet-bouwbaar zones (<i>non aedificandi</i>) langs stromende wateren, agrarische grasstroken (bloeiende braak, bijenbraak, enz.) en grasstroken van wegbermen, taluds en bermen wanneer de situatie zich daarvoor leent. De inzet van de bodemzaadbank bevorderen, of het gebruik van mengsels van soorten van inheemse oorsprong, idealiter van lokale oorsprong, waarin Fabaceae, Lamiaceae en Asteraceae zijn geïntegreerd, met behoud van een klein deel concurrerende grassen.
9.5	Stimuleren van de aanleg of regeneratie van getrapte bosranden rond bos- en bosbouwgebieden, langs boswegen, enz.
9.6	Behouden van open omgevingen van belang, graslanden, weiden, goed blootgestelde hellingen, enz. Overmatige bebossing door middel van plantmethoden met zeer hoge dichtheid vermijden en de voorkeur geven aan de uitdrukking van een natuurlijke herkolonisedynamiek, indien dit in overeenstemming is met de beheers- en instandhoudingsdoelstellingen.
9.7	Specifieke bepalingen voor de opvang en bescherming van bestuivende en nuttige insecten opnemen in het referentiekader voor ecologisch beheer dat in het kader van het Gewestelijk Natuurplan wordt ontwikkeld. Voorstellen doen voor standaardspecificaties en codes van goede beroepspraktijken voor de ontwikkeling en het onderhoud van bloemenweiden en het maaien (met inbegrip van het niet-gebruiken van klepelmaaiers en het onderhoud van toevluchtsoorten), met het oog op duurzame sierbloei, beperking van het maaien in mei (bloeiperiode van de paardenbloem), aanplanten en snoeien van levende heggen, "beheer" van braakliggende grond op verschillende niveaus van herkolonisatie (mozaïekbeheer), onderhoud van dood hout, eco-weilanden, enz.

9.8	In de mate van het mogelijke een koppeling tot stand brengen tussen het typebestek (TB) voor wegwerkzaamheden van Brussel Mobiliteit en de richtlijnen voor ecologisch beheer voor groene sectoren voor de in punt 9.7 vermelde praktijken. Ervoor zorgen dat het mogelijk is voorzieningen te treffen die gunstig zijn voor bijen en aardwespen die waarschijnlijk op wegen nestelen (overeenkomstig de aanbevelingen van de Streetbees-studie van Leefmilieu Brussel).
9.9	Werk aan overheidsopdrachten in hun geheel en stimuleer de ecologische en lokale productie van planten (vooral sierplanten), bijvoorbeeld via een configuratie van gemeenschappelijke of buurtkwekerijen, die zouden kunnen bijdragen tot lokale vergroeningsstrategieën. De productieplaatsen van de gemeenten die er nog hebben in deze aanpak opnemen, om zo de autonomie van de overheid op het gebied van bloei te versterken.
9.10	In samenwerking met de federale en gefedereerde entiteiten, de ecologische productie van sierplanten stimuleren, en dit in voldoende hoeveelheid en kwaliteit om <i>minimaal</i> te voldoen aan de behoeften van de overheid.

Focus 10 - Versterking van natuurlijke bestuiving en biologische bestrijding in de landbouw

10.1	Agro-ecologische praktijken ondersteunen en versterken teneinde een echte overgang van het Brusselse productiesysteem op gang te brengen in het kader van pijler 1 van de Good Food strategie. Het behoud van natuurlijke bestuivende en nuttige insecten moet een plaats krijgen binnen pijler 1 van de Good Food strategie, met name via de doelstellingen van gewasdiversificatie, bevordering van boslandbouw en praktijken van sylvopastoralisme, enz.
10.2	Rationele bemestings- en bodembeschermingspraktijken bevorderen, met name wat betreft het verminderen van het gebruik van synthetische meststoffen of dierlijke effluenten (b.v. het creëren van bufferzones) en bodembewerkingstechnieken (bevordering van vereenvoudigde teelttechnieken, beperking van ploegen, enz.) In de akkerbouw zoveel mogelijk de permanente bedekking en het gebruik van voor de nuttige insecten gunstige tussengewassen (nitraatvanger, tussengewas, groenbemesters...) integreren, op voorwaarde dat deze planten de kans krijgen om te bloeien.
10.3	Zoveel mogelijk de instandhouding aanmoedigen van open gebieden, (semi-)natuurlijke graslanden, rijk aan bloemen, niet-intensief en onbehandeld. Voor begraasde graslanden, het gebruik bevorderen van begrazing met weinig dieren, met name in samenhang met de doelstellingen voor het behoud van de biodiversiteit in de landbouw (oude rassen). Het handhaven van niet-begraasde zones op de getroffen percelen.
10.4	Invoering van stimuleringsmaatregelen ter versterking van de agro-ecologische infrastructuur (heggen, bloemstroken, natuurlijke vijvers, enz.), in voorkomend geval gekoppeld aan de verschillende stimuleringsmaatregelen voor natuurbehoud, versterking van het ecologische netwerk en/of vermindering van de risico's van verwaaiing van pesticiden.

10.5	De economische steunmaatregelen voor de primaire sector, die door het Gewest worden ingevoerd, afhankelijk maken van een reeks waarborgen met betrekking tot de toepassing van duurzame en agro-ecologische praktijken.

Focus 11 – Vermindering van het gebruik van synthetische pesticiden

11.1	Uitvoering van de acties van het gewestelijk programma voor pesticidenreductie door ernaar te streven het wettelijk kader voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in privétuinen en op privéterreinen aan te passen, en de desbetreffende bepalingen waar mogelijk en relevant uit te breiden tot biociden.
11.2	Het voorstellen van voorschriften voor de geïntegreerde beheer van sociale wespen en Europese hoornaars, om zo de vernietiging van nesten die geen probleem vormen te voorkomen, en het effect van producten op niet-beoogde doelsoorten (insectenetende vogels, aasetende insecten) te beperken.
11.3	Steun voor ambitieuze doelstellingen op Europees en nationaal niveau, waaronder het beginsel van de vaststelling van maximumwaarden voor residuen (MRL's) op niet voor voeding bestemde gewassen die bestuivende insecten kunnen aantrekken (bloeiende siergewassen), en een verbod op de uitvoer uit de EU van stoffen waarvan het gebruik in Europa verboden is.

Focus 12 - De inbreng van beheerde nuttige insecten kaderen

12.1	De bepalingen inzake het uitzetten van diersoorten in het wild, voorzien in de ordonnantie inzake natuurbehoud van 1 maart 2012, specifiek aanpassen met betrekking tot beheerde nuttige insecten, met bijzondere aandacht voor gebieden die beschermd zijn in het kader van natuurbehoud.
12.2	Een juridisch-administratief kader voorstellen ter verduidelijking van de uitvoeringsmodaliteiten van biologische bestrijding in haar verschillende vormen (inoculatief, inundatief, autocidaal, enz.) en de afstemming ervan op de wetgeving inzake natuurbehoud en de vermindering van pesticiden.

Focus 13 - De inbreng van beheerde bestuivers kaderen

13.1	De bepalingen inzake het uitzetten van diersoorten in het wild, voorzien in de verordening inzake natuurbehoud van 1 maart 2012, specifiek aanpassen met betrekking tot de inbreng van beheerde bestuivers, met bijzondere aandacht voor gebieden die beschermd zijn in het kader van natuurbehoud.
13.2	De BHRNB verzoeken advies uit te brengen omtrent de inbreng van beheerde bestuivers en hun dichtheid - met name wat betreft de verschillende ondersoorten of geslachtslijnen van de <i>Apis mellifera</i> - in het Brussels Gewest in het algemeen, en in de speciale beschermingszones van Natura 2000 in het bijzonder, op basis van met name de in punt 5.1 bedoelde geïntegreerde evaluatie.

	Het advies op gezette tijden bijwerken om bij te dragen tot het evoluerende en dynamische beleid inzake het beheer van bestuiversdichtheden, waar nodig.
13.3	Administratieve en technische regelingen voorstellen voor een dynamisch, evolutief en flexibel kader voor dichtheden van beheerde bestuivers, met name op basis van de aanbevelingen van de in punt 5.1 bedoelde evaluatie en het daaropvolgende advies van het BHNRB, dat regelmatig moet worden bijgewerkt.
13.4	In afwachting van de effectbeoordeling (punt 5.1) en het daaropvolgende advies van de Hoge Raad voor het natuurbehoud (punt 13.2), de actieve bevordering van de bijenteelt in openbare middelen tijdelijk verminderen om de honingbijen populaties te helpen stabiliseren. Dit houdt in dat projecten voor de ontwikkeling van bijenstallen voor deze periode tijdelijk worden uitgesloten van de modaliteiten van oproepen tot het indienen van gesubsidieerde projecten, met name voor steun aan de bijenteelt voor economische doeleinden of voor dienstverlening aan de bijenteelt.
13.5	De overeenkomsten voor bijenstallen op gewestelijke terreinen, die onder de verantwoordelijkheid van Leefmilieu Brussel vallen, nieuw leven inblazen vanuit ecologisch, educatief en sociaal oogpunt, en dit door het behouden van de projecten in verband met moestuinen buiten de beschermde gebieden. De overeenkomsten herzien om goede bijenteelt en bijvriendelijke praktijken te bevorderen, de pedagogische verwachtingen te verduidelijken en de rol van de imker in het plaatselijke sociale weefsel te versterken, waarbij ervoor moet worden gezorgd dat evenwichtige en realistische verwachtingen worden gehandhaafd.
13.6	De economische bijenteelt en de bouw van nieuwe bijenstallen waarvoor milieuvergunningen van klasse 2 of 1b vereist zijn in de speciale beschermingszones van Natura 2000 (en 60 m brede impactzones rond die zones) ontmoedigen totdat het in punt 12.2 bedoelde advies van het BHNRB is ontvangen. Reeds opgerichte bijenstallen waarvoor een vergunning is afgegeven - met inbegrip van schoolbijenstallen en bijenstallen voor educatieve doeleinden van erkende verenigingen - en familie- en hobbybijenteelt waarvoor geen voorafgaande vergunning vereist is (d.w.z. tot 4 productiekolonies), vallen niet onder de regeling.
13.7	Een aanpassing van de landbouwwetgeving voorstellen om rekening te houden met de moderne praktijken van de stedelijke bijenteelt, met name wat betreft de bouw van bijenstallen op daken, balkons of in gebouwen.
13.8	Ontmoedigen en verder toezicht houden op bedrijven die bijenteeltdiensten aanbieden die bijdragen tot de toename van het aantal (kleine) bijenstallen, vaak op slecht begroeide plaatsen in het stadscentrum (hoteldaken, bedrijven, enz.).

Focus 14 - Uitvoering van een geïntegreerd beheer van invasieve uitheemse soorten

14.1	Snel een bestrijdingsplan voor de Aziatische hoornaar (<i>Vespa velutina</i>) opstellen overeenkomstig de bepalingen die van toepassing zijn op de bestrijding van invasieve uitheemse soorten (Verordening (EU) 1143/2014) en met inachtneming van de beginselen van geïntegreerde plaagbestrijding. In het plan moeten de modaliteiten voor het toezicht op de populaties en de neutralisatie van de nesten worden gespecificeerd, de voorrechten van de verschillende betrokkenen (met inbegrip van de DBDMH en de particuliere uitbaters) worden omschreven en codes voor goede praktijken worden vastgesteld (modaliteiten voor het gebruik van vallen, protocollen voor het lokaliseren van de nesten, enz.)
14.2	Indien nodig, en in het licht van de resultaten van de in punt 2.5 bedoelde monitoring en het verschijnen ervan op het grondgebied, plannen goedkeuren voor de bestrijding van niet-gereguleerde invasieve uitheemse soorten die toch schadelijk zijn voor bestuivers (bv. <i>Megachile sculpturalis</i>), overeenkomstig de desbetreffende Europese richtsnoeren.

Focus 15 - Ontwikkeling van een sternetwerk

15.1	Een reeks technische aanbevelingen en voorschriften formuleren om de negatieve gevolgen van nachtverlichting voor fauna en flora te beperken, rekening houdend met de verschillende beperkingen en verwachtingen van de samenleving (veiligheid, toegankelijkheid, enz.).

Pijler 3 - Communiceren en opleiden

Hoewel voor de overheid een duidelijke rol is weggelegd bij het behoud van bestuivers, heeft de samenleving als geheel een aanzienlijk vermogen tot actie. Dit potentieel wordt echter slechts marginaal benut, enerzijds omdat de verschillende actoren niet voldoende bewust zijn gemaakt van de milieuproblematiek en anderzijds omdat hun motivatie wordt belemmerd door een gebrek aan concrete aanbevelingen. Daarom is het noodzakelijk te communiceren op basis van de stand van de kennis en aan te zetten tot actie en tot het bundelen van krachten rond projecten voor het behoud en de verbetering van de kwaliteit van het milieu.

Ten slotte zullen de verschillende publieken, zodra zij (bij)geschoold zijn, gemakkelijker kunnen deelnemen aan een participatief wetenschappelijk proces, bestaande uit het observeren van bestuivers en andere interessante soorten, om zo de stand van de kennis te versterken (pijler 1).

Focus 16 - Verspreiding van informatie onder het grote publiek

16.1	Verzamelen van alle relevante informatie voor het grote publiek en het beroepspubliek in verband met deze strategie en de uitvoering ervan.
16.2	Publicatie en bijwerking van informatiehulpmiddelen, met inbegrip van de "soorten"-folders van Leefmilieu Brussel die reeds beschikbaar zijn voor wilde bijen en vlinders, in het licht van de ontwikkeling van de kennis en de staat van instandhouding van de soorten die daarin worden voorgesteld, en zo nodig het maken van nieuwe folders op basis van de in punt 1.1 bedoelde atlanten
16.3	De ontwikkeling van beheerspraktijken voor openbare ruimten ondersteunen via een aangepaste communicatiestrategie, met name via signalisatie over ecologisch beheer (later maaien, levende heggen, enz.) en de aanwezigheid van wilde bijendorpen.
16.4	Een coherente communicatiestrategie ten uitvoer leggen waarbij de thema's van deze strategie worden gekoppeld aan die van, onder meer, het Gewestelijk Natuurplan en het Programma voor pesticidenreductie.

Focus 17 - Het opleiden, voorlichten en dynamiseren van een gemeenschap van natuurliefhebbers

17.1	Het doen opleven en dynamiseren van de gemeenschap, het vergemakkelijken van de uitwisseling van kennis en goede praktijken, het stimuleren van netwerkvorming tussen actoren via terugkerende evenementen (jaarlijkse bijeenkomsten, enz.).
17.2	Opzetten van een korte opleiding voor het identificeren van soorten en het uitvoeren van participatieve inventarisaties die kunnen bijdragen tot het opstellen van atlanten en het monitoren van soorten, naast de geplande acties, en met name om de gebieden waar gegevens ontbreken aan te vullen.

17.3	Identificatiemiddelen verschaffen voor soorten van gewestelijk belang. In bijzondere gevallen, voor complexe vaststellingen, moeten deskundige personen kunnen worden aangewezen en snel worden ingeschakeld.

Focus 18 - Opleiding en voorlichting van (kandidaat-)imkers

18.1	Samen met de sector alle nodige praktische en regelgevingsinformatie over de bijenteelt verzamelen, bekendmaken en actualiseren.
18.2	In overleg met de opleidingsinstellingen een inleidend blok creëren waarin de aspecten van stadsecologie en wilde flora en fauna in erkende bijenteeltopleidingen worden gespecificeerd.
18.3	Toezicht houden op opleidingen die door niet-erkende organisaties worden georganiseerd, teneinde goede praktijken te bevorderen en de verspreiding van schadelijke praktijken te voorkomen.
18.4	Het opzetten van verplichte voorlichtingsbijeenkomsten voor elke persoon of structuur die op het gewestelijk grondgebied bijenkasten wil plaatsen. De informatie moet de nadruk leggen op aspecten die verband houden met de sociale en milieuverantwoordelijkheid van de bijenteelt (toepassing van goede praktijken, respect voor de bijen, behoefte aan een aangepaste technische opleiding, risicobeheer, enz.)

Focus 19 - Het opleiden, informeren en uitrusten van de verschillende beroepssectoren

19.1	Op één portaalsite alle technische en reglementaire informatie verzamelen die nodig is voor professionals uit de groene sector en voor wie betrokken is bij de natuur in de stad, met name in het kader van de ontwikkeling en het beheer van groene infrastructuren, of bij de voorbereiding en/of de evaluatie van projecten (impactstudies, vergunningsaanvragen, enz.).
19.2	Erkenning van één of meer opleidingscursussen over de opvang en instandhouding van bestuivende en nuttige insecten, met name in het kader van de fytolicensie, die ten minste om het andere jaar afwisselend moeten worden georganiseerd.
19.3	Voorzien in een opleiding voor de plaagbestrijdingssector met betrekking tot het gebruik van biociden, met name in het kader van de opleiding van gebruikers die van de federale overheid toestemming hebben gekregen om insecticiden te gebruiken.
19.4	Voorlichting en opleiding van de DBDMH-brigades die moeten optreden in gevallen waarbij insecten betrokken zijn (identificatie, biologische bestrijding, procedures...)

Coördinatie en redactie: Julien RUELLE (Leefmilieu Brussel)
Externe bijdrage: William FIORDALISO (UMons)

Proeflezen en discussie: Roland Jacobs, Anne Van Eeckhout (Bruxelles m'abeilles), Nicolas Vereecken (ULB), Grégoire Noël (Gembloux Agro-Bio Tech) ; Etienne Bruneau, Oriane Rollin (CARI), Isabelle Coppée (SRBE), Amandine Tiberghien (Natagora), Sophie Maerckx, Sophie Van Geertruiden (Apis Bruoc Sella), Martin Dermine (PAN Europe).

Vertaling: Production SA.

Verantw. Uitg.: Barbara DEWULF & Benoit WILLOCX – Havenlaan 86C/3000- 1000 Brussel

